

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ ЯК ЗАПОРУКА УТВЕРДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї

Т. М. Заболотна, ст.викладач, Сумський національний аграрний університет

У статті розглядається важливість підготовки студентської молоді до сімейного життя, розкривається її сутність та основні аспекти, які необхідно враховувати при її здійсненні, аналізується вплив такої підготовки на процес становлення молоді сім'ї.

Ключові слова: сім'я, моральні цінності, сімейні відносини, відповідальне батьківство, підготовка до сімейного життя.

Однією із ключових проблем державотворення є виховання молодого покоління з урахуванням усіх складових, які забезпечують організаційну та виховну функції розвитку особистості. У реалізації цих завдань значне місце належить сім'ї як інституції, де людина народжується, формуються основи її характеру та моральні цінності. Батьки постають носіями суспільних норм, традицій, моралі, які передаються з покоління в покоління і закріплюються в життєвому досвіді дітей. Інститут сім'ї можна вважати першою та основною ланкою між суспільством та кожною людиною, які постійно взаємодіють. Рівень розвитку суспільства відбивається на сімейних стосунках, а сімейні стосунки впливають на соціальну позицію особистості. Гармонійне та здорове суспільство починається із щасливої сім'ї. Значущість цієї тези підтверджується тим, що Організація Об'єднаних Націй проголосила 2014 рік Міжнародним роком сім'ї.

Отже, **постановка проблеми в загальному вигляді** є такою, що сьогодні інститут сім'ї переживає суттєві складнощі, що пов'язано, з одного боку, зміною морально-етичних орієнтирів, втраченою сімейних цінностей, престижу сімейного способу життя, а з іншого – негативним впливом економічної кризи в країні. Сьогодні ми чітко відчуваємо, що міць нашої держави похитнулась. Можливо це сталося внаслідок того, що стає все менше міцних сімей. А може від того, що в нашій державі просто не існує інституту сім'ї, де молодих людей готують до створення сім'ї, до відповідальності один перед одним і перед суспільством? На жаль, криза сім'ї виявляється не тільки у соціально-економічній площині. Недостатніми є також психолого-педагогічний і соціально-педагогічний рівні підготовки молоді до сімейного життя. Небажання і невміння аналізувати свої вчинки і життя взагалі, відповідати за них – така тенденція є руйнівною для більшості молодих сімей.

Тому сьогодні виникає необхідність підготовки студентської молоді до виконання складних ролей функцій чоловіка і дружини, батька і матері, формування навичок усвідомленого батьківства. Викликає занепокоєння і відсутність єдиної стратегії, послідовності щодо вихованні дітей у сім'ї, нерозуміння цінності та унікальності кожної дитини, нездатність молодих батьків прогно-

зувати наслідки виховання. Адже батьки, які не замислюються над стратегією і тактикою виховання своїх дітей, завдають їм непоправної шкоди. З метою запобігання таких наслідків вважаємо за необхідне забезпечити процес передачі студентській молоді відповідних знань, умінь і навичок для реалізації в майбутньому основних функцій сім'ї, сформуванню відповідального рівня свідомості за свої дії в житті взагалі і в сім'ї зокрема. У США це стало можливим завдяки впровадженню в навчальний процес спецкурсів «Сімейно-побутова культура» та «Домашня економіка».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане розв'язання даної проблеми, свідчить, що дослідження особливостей готовності молоді до подружнього життя набуває значного поширення як у соціологічній, так і в психологічній науці. У різні часи до проблем сімейного виховання була прикута увага філософів, політиків, письменників, вчених. Зарубіжна класична педагогіка в особі своїх кращих представників здійснила вплив не лише на розробку теорії становлення інституту сімейного виховання, а й реалізацію його положень у різних країнах світу. Дослідженню проблем формування моральних стосунків молоді, її підготовки до сімейного життя сприятимуть праці вітчизняних і зарубіжних фундаторів освіти: Г.Ващенко, А.Макаренка, В.Сухомлинського, І.Беха, П.Блонського, Л.Богдановича, В.Постового, а також психологів М.Корольчук, В.Маценко, В.Кравець. Проблеми молоді сім'ї та сімейного виховання досліджують науковці та практики: А.Годлевська, Н.Островська, А.Мудрик, А.Антонов, Н. Кузнецова, Л.Дзюбо, В.Захарченко, Н.Надинова та ін.; розвитку особистості дитини у сім'ї – Ю.Гіппенрейтер, А.Захаров, С. Ковальов, В.Леві, А.Прихожан, Я.Бордіян.

Беззаперечним є той факт, що рівень готовності до подружнього життя в подальшому визначає стабільність існування сім'ї. На жаль, результати соціологічних опитувань підтверджують недостатній рівень соціально-психологічної готовності сучасної молоді до створення сім'ї, а високий рівень розлучень свідчить про нестабільність і вразливість сім'ї. Зменшується кількість зареєстрованих шлюбів, спостерігається поширення консенсуальних шлюбів, відкладення шлюбів до

«кращих часів». У молоді змінюється світогляд, а разом з ним і погляди на сім'ю та сімейне життя, послаблюються установки на взяття шлюбу. Зменшення частки приросту молодих подружніх пар призводить до зниження темпів помолодшання шлюбно-сімейної структури населення та негативно впливає на демографічну ситуацію в Україні [2].

Ціль даної статті – проаналізувати та узагальнити важливість підготовки студентської

молоді до сімейного життя, розглянути змістовну сутність такої підготовки та її вплив на процес становлення молоді сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Як стверджує соціологія, сім'я – це мала соціальна група, заснована на шлюбі й кровній спорідненості, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємною допомогою, моральною відповідальністю. Сім'я формує риси характеру, погляди, світогляд дитини, співчуває їй, підтримує її довірливим емоційним спілкуванням. Тепло та затишок домашнього середовища, взаємопорозуміння в сім'ї, співпереживання роблять кожного її члена більш стійким і впевненим.

Базовою життєвою місією, важливим станом та значною соціально-психологічною функцією кожної людини постає батьківство. У сім'ї зростають майбутні громадяни незалежної України. Тому батьки мають усвідомлювати, що вони виконують важливу соціальну роль, адже кожна повноцінна родина є фундаментом здорового суспільства. Відповідальність за те, якими будуть діти, за їх моральний та фізичний стан несуть дорослі, насамперед – матір і батько. Характер батьківства відображається на якості нащадків, стає гарантом особистого щастя людини та основою майбутнього суспільства, саме тому батьківство кожної людини має бути усвідомленим. Особливе місце у системі формування відповідального батьківства посідає робота з підготовки молоді до сімейного життя.

Актуальність підвищення виховного потенціалу сім'ї зумовлена й тим, що сім'я як соціальний інститут відповідальна за весь комплекс відтворення людини, вона є для дитини тією мікромоделлю суспільства, через яку засвоюється його духовна культура. З огляду на широке коло означених проблем можна зробити висновок, що такий складний, комплексний феномен, як сім'я і виховання дітей у сім'ї, є актуальним завданням сучасного педагогічного дослідження.

Як відомо, людину виховує все – речі, явища. Але насамперед люди і їх вчинки. Виховання – це процес і результат взаємодії і взаємовпливу старших і молодших поколінь, під час якого передається, засвоюється й розвивається далі накопичений досвід. Батьки – найперші та найважливіші вихователі дітей, які природньо закладають фундамент особистості дитини. Від їх особистісних якостей, справжньої любові до дитини,

від уміння усвідомити й правильно побудувати процес родинного виховання, створити позитивний, підтримуючий сімейний мікроклімат, залежать успіхи у педагогічному впливі на дітей, їх подальша доля. Невміння (або небажання) перших вихователів справлятися зі своїми обов'язками, зниження рівня вимогливості перш за все до себе, сприяє деградації особистості дитини.

А. С. Макаренко вважав, що «виховання дітей – найголовніша галузь нашого життя. Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни й громадяни світу. Наші діти – це майбутні батьки й матері, вони теж будуть вихователями своїх дітей. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, наші сльози, наша провина

перед іншими людьми, перед всією країною» [4].

Сучасна науково-методична література розкриває сутність готовності особистості до шлюбу і сімейного життя через такі компоненти, як фізична і фізіологічна зрілість майбутнього подружжя, його соціальна та етико-психологічна готовність. Так, що стосується соціальної готовності, то мається на увазі, що майбутні шлюбні партнери сприймають себе рівноправними членами суспільства, які усвідомлюють правову основу шлюбу, готові взяти на себе відповідальність одне за одного, за своїх дітей, здатні матеріально забезпечити свою сім'ю.

Етико-психологічна готовність передбачає формування уявлень майбутнього подружжя про шлюб і сім'ю, подружні і батьківські обов'язки; уміння цінувати особистісні якості партнера, об'єктивно оцінювати власні почуття і ставлення до обранця; спрямованість на іншу людину; створення сприятливого соціально-психологічного клімату сім'ї. При цьому є вкрай важливим вміння спроектувати модель майбутньої сім'ї, її уклад з урахуванням матеріально-економічних можливостей, способів реалізації спільних планів на майбутнє, впливу досвіду батьківських родин. Саме етико-психологічна готовність до створення сім'ї зумовлює здатність турбуватися про іншу людину, співчувати та співпереживати їй, бути терпимим, сприймати іншу людину з її індивідуальними особливостями, звичками, навіть протилежними власним, вміти пристосовуватися до них [5].

Важливість та необхідність підготовки студентської молоді до шлюбу, до майбутнього сімейного життя, усвідомленого та відповідального батьківства обумовлюється посиленням в Україні деформації шлюбно-сімейних процесів. Основна відмінність сучасної молоді сім'ї полягає в поглибленні демократизації внутрішньосімейних стосунків, яка впливає на соціальні установки і рольові очікування молодих людей. Втрачаються загальнонаціональні гуманістичні цінності, внаслідок чого різко знижується цінність батьківства.

Все більше молодих людей надають перевагу тимчасовим шлюбом без особливих зобов'язань, без дітей, зосереджуючись на кар'єрі і бажанні «пожити для себе». Все частіше спостерігається безшлюбне материнство та соціальне сирітство, зменшується кількість і частка зареєстрованих шлюбів, підвищується рівень розлучень.

Щодо змістовної сутності підготовки молоді до сімейного життя, то вона відображає таку підготовку як доволі складний процес, який має відбуватися в різних напрямках. Це і формування навичок здорового способу життя, і статеве просвітництво, і духовно-моральне виховання, і розвиток комунікативних навичок. Не залишаються поза увагою питання планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я молоді, профілактика захворювань, що передаються статевим шляхом, і звичайно розвиток сімейних традицій.

Безпосереднє здійснення самої підготовки молодих людей до сімейного життя неможливе без врахування таких аспектів, як соціальний, правовий, психологічний та педагогічний. Так соціальний аспект підготовки до сімейного життя передбачає визначення особливостей сучасної сім'ї, її значення у житті людини і суспільства; формування сімейних цінностей та традицій. Правовий аспект орієнтований на ознайомлення з основами законодавства про шлюб та сім'ю, з обов'язками подружжя по відношенню один до одного, до дітей, до суспільства. В свою чергу психологічний аспект має за мету формування уявлень про особливості психології міжособистісних взаємин, про психологічні основи шлюбу і сімейного життя; розвиток почуттів, характерних для подружнього і сімейного життя. Врахування психологічного аспекту спрямоване на вирішення проблеми непорозуміння між чоловіком та дружиною, між батьками та дітьми; з'ясування причин цього непорозуміння; налагодження діалогу між подружжям та у родині.

Щодо педагогічного аспекту підготовки до сімейного життя, то він передбачає формування уявлень про роль сім'ї у вихованні дітей, про її педагогічний потенціал, специфіку сімейного виховання, виховні функції батька та матері, про шляхи підвищення педагогічної культури батьків.

Не викликає сумнівів той факт, що ефективність підготовки студентської молоді до сімейного життя залежить від злагодженої взаємодії різних соціальних інститутів – сім'ї, навчального закладу, засобів масової інформації тощо. Одним із таких соціальних інститутів, що має значний потенціал для формування у молодого покоління морально-психологічної та соціальної готовності до сімейного життя, виступають громадські молодіжні організації. Сучасна громадська молодіжна організація головним завданням у цьому аспекті ставить сприяння усвідомленню молоддю особливостей шлюбно-сімейних взаємостосунків, розвитку відповідних почуттів, формуванню уявлень,

поглядів, переконань, якостей і звичок, пов'язаних з готовністю до сімейного життя [6].

Але вкрай важливим чинником, що впливатиме на підготовленість молодої людини до подружнього життя, постає процес самовиховання. Для роботи над собою необхідні реальні дії і вчинки, у процесі здійснення яких і відбувається самовиховання особистості. Розвиток відповідального ставлення до майбутньої сім'ї та дітей неможливий без виховання поваги до себе та інших людей, формування у кожної молодої людини потреби бути самостійним, прагнення турбуватися про близьких, бажання допомагати іншим.

Останніми роками в Україні підготовка молоді до сімейного життя здійснюється у відповідності з державними програмами і заохочується державою. Так, у відповідь на актуальну потребу сучасної молодої людини готувати себе до створення сім'ї як основи її активної, творчої та самодостатньої життєдіяльності Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України в 2012 році розроблена Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина». Цей документ містить основні положення, що стосуються підготовки молоді до щасливого подружнього життя та формування відповідального батьківства.

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 341 затверджено Державну цільову соціальну програму підтримки сім'ї на період до 2016 року, одним із пріоритетів якої визначено підготовку молоді до подружнього життя шляхом проведення презентацій, семінарів та навчань.

В теперішній час на допомогу молодій сім'ї приходять сімейне консультування, що широко використовується в діяльності спеціалістів соціальної сфери. Мета консультативної роботи – виявлення індивідуальних причин сімейної дисгармонії та сприяння позбавленню цих причин в конкретних випадках.

Висновки з даного дослідження. Отже, підготовка молоді до сімейного життя є важливим, підтримуваним на державному рівні, але не достатньо реалізованим на сьогодні напрямом діяльності. Активізація цієї діяльності можлива через збільшення та урізноманітнення кількості програм, спрямованих на формування навичок міжособистісного спілкування, готовності у юнаків та дівчат до сімейного життя та залучення до цієї роботи різних соціальних інститутів. Особливо значущу роль у підготовці молодої людини до подружнього життя відводиться батьківській сім'ї. Адже саме в сім'ї дитина успадковує найважливіші цінності, які стають її життєвим надбанням. На наш погляд, матимуть перспективу розробка та реалізація спільних проектів, обмін досвідом, налагодження системи роботи з особистістю на різних етапах її розвитку. Тільки такий підхід доз-

волить кожній молодій людині зрозуміти, що взяти шлюб – це означає збагатити, наповнити своє життя новим значенням і змістом, але тільки за

умов свідомої підготовки до цього серйозного та відповідального кроку.

Список використаної літератури:

1. Державна цільова соціальна програма підтримки сім'ї до 2016 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>
2. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Інститут сім'ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua>
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 №2947-III (зі змінами): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>
4. Дзюбко Л.В. Усвідомлене та відповідальне батьківство як умова повноцінного родинного виховання (за спадщиною А.С. Макаренка) / Л.В.Дзюбко // Матеріали науково-практичної конференції «Тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні» // Український соціум. - 2004. - № 3 (5). - С.124-150.
5. Захарченко В.Г. Соціально-психологічні особливості готовності молоді до подружнього життя. / В.Г. Захарченко // Український соціум. - 2004. - № 1 (3). - С.14-23.
6. Лісовець О.В. Роль молодіжних громадських організацій у підготовці молоді до сімейного життя. / О.В. Лісовець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2009. - №61. – С. 95-100.
7. Островська Н.О. Основні складові соціально-педагогічної діяльності щодо формування усвідомленого батьківства молоді / Н.О. Островська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка [педагогічні науки] / гол. ред. В.С. Курило. – Луганськ, Вид-во «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. - №16 (251). – С.115-122.

Заболотная Т.Н. Подготовка студенческой молодежи к семейной жизни как залог утверждения института семьи

В статье рассматривается важность подготовки студенческой молодежи к семейной жизни, раскрывается ее сущность и основные аспекты, которые необходимо учитывать при ее осуществлении, анализируется влияние такой подготовки на процесс становления молодой семьи.

Ключевые слова: *семья, моральные ценности, семейные отношения, ответственное отцовство, подготовка к семейной жизни.*

Zabolotna T. Preparing students for family life as a guarantee of adoption institute of family

The article deals with the importance of preparing students to family life reveals its essence and basic aspects that must be considered in its implementation, analyzes the impact of such training on the process of becoming a young family. Analysis of recent research and publications in which the solution of the problem suggests that the study features willingness of young people to married life becomes a significant spread in both the sociological and psychological science.

Today the institution of the family is experiencing significant difficulties due, on the one hand, the change in the moral and ethical guidelines, the loss of family values, prestige, family life, and the other - the negative impact of the economic crisis. Unfortunately, the crisis of the family is not only the socio-economic sphere. Insufficient as psycho-pedagogical and socio-pedagogical level, preparing young people for family life. The unwillingness and inability to analyze their actions and life in general, in charge of them - this trend is most damaging to young families.

So today there is a need to prepare students to perform complex roles and functions of husband and wife, father and mother, the skills of conscious parenting. Of concern and lack of a common strategy, sequencing for the education of children in the family, lack of understanding of the value and uniqueness of each child, the inability to predict the consequences of new parents parenting. For parents who do not think about the strategy and tactics of the education of their children, causing them irreparable harm. In order to avoid such consequences consider necessary to ensure the transfer of the student youth of relevant knowledge and skills to implement in the future the main functions of the family, to form a responsible level of consciousness for their actions in life in general and violence in particular.

Keywords: *family, moral values, family relationships, responsible parenthood, preparation for family life.*

Дата надходження до редакції: 13.05.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.